

**Смесеното обучение във висшето образование –
съвременно решение за оптимизиране на университетската работа**

Николай Цанев

**Blended Learning in Higher Education –
A Contemporary Solution for Optimizing University Studies**

Nikolay Tsanev

Abstract:

The analysis of the conditions for the preparation of students in higher education and conducted surveys shows that regular and part-time forms of education are in conflict with the modern life of young people. In the regular form of education, students are obliged to participate in the academic work by attending all classes physically. In the part-time form of education, employers do not agree to get them off their work.

Blended learning (not as a synonym for distance learning) combines traditional face-to-face teaching and learning with distance learning in an electronic environment. The report substantiates the urgent need to rethink the sequence and organization of activities in which the full-time and part-time learning is carried out for a legal (normative) basis and the admission of a modern, reality-based blended (hybrid) form of education that will give more flexibility and benefits to all participants in university education for more fulfilling work.

Keywords: blended learning, higher education, digital transformation of education

For contacts: prof. Nikolay Tsanev, PhD, Sofia University St. Kliment Ohridski, n.tsanev@fppse.uni-sofia.bg

ВЪВЕДЕНИЕ

Смесеното обучение в сферата на висшето образование представлява иновативен подход към традиционното преподаване и учене. Това модерно решение съчетава предимствата както на присъственото, така и на онлайн обучението, като ефективно оптимизира учебната работа на студентите. Чрез интегрирането на различни технологии и ресурси, смесеното обучение позволява на учащите гъвкавост при достъпа до курсове, персонализирани учебни подходи и взаимодействие с преподаватели и състуденти. Този адаптивен метод насърчава активното ангажиране на учениците, подобрява резултатите от обучението и отговаря на разнообразните стилове на учене, като в крайна сметка трансформира висшето образование, за да бъде то по-ефективно и достъпно.

В последно време се забелязва едно изключително голямо разминаване между утвърдените в законовата уредба положения и реалностите на съвременния живот. В доклада ще бъде представено изследване на мнението и нагласите на студентите бакалаври и магистри от педагогическите специалности в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и ще бъдат показани някои виждания как дигиталната трансформация на образованието може да подпомогне за по-гъвкави и адаптивни решения, засягащи формите на обучение.

ЗАКОНОВА ОСНОВА НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ

Анализът на условията за подготовка на студентите във висшето образование и проведената анкета показват, че редовната и задочната форма на обучение са в противоречие със съвременния живот на младите хора.

Текстът от Закона за висшето образование очертава различните форми на обучение, които могат да бъдат предлагани във висшите училища. Тези форми са предназначени да отговорят на разнообразните нужди и предпочитания на студентите, като им предоставят гъвкави възможности за достъп до висше образование: „Чл. 42. (10) (Предишна ал. 6 - ДВ, бр. 60 от 1999 г., в сила от 02.07.1999 г., предишна ал. 9 - ДВ, бр. 41 от 2007 г.) Формите на обучение във висшето училище са редовни, задочни, вечерни и дистанционни“ (ЗАКОН за висшето образование, 2024).

Редовната форма на обучение е най-традиционната и изисква пълно присъствие на студентите във всички лекции, семинари и практически упражнения. Тази форма обикновено се основава на структуриран график и позволява тясно взаимодействие между студенти и преподаватели.

Задочната форма на обучение, от друга страна, е проектирана за студенти, които може да имат други ангажименти, като работа или семейни задължения, които им пречат да посещават редовно учебния процес. В този режим на обучение студентите посещават курсовете с намалена честота, обикновено през почивните дни или вечер, което им позволява да балансират образованието си с други отговорности.

Вечерната форма на обучение е подобна на задочната, но часовете обикновено се провеждат след работно време. Това позволява на работещите възрастни да следват висше образование, без да се налага да напускат работата си.

Дистанционното обучение е сравнително нова за България форма на обучение, която използва технологията за достъп до висше образование на хората, които нямат възможност да посещават университетските аудитории. Тази форма позволява на студентите да имат достъп до курсове и ресурси от което и да е място и по всяко време, стига да разполагат с интернет връзка и техническо осигуряване.

А дали е необходимо да има толкова разнообразни форми на обучение, когато реалностите в днешно време са други?

ПРОБЛЕМИТЕ В СЪВРЕМЕННАТА ОБРАЗОВАТЕЛНА СРЕДА

В последните години се забелязват някои много съществени несъответствия при обучението на младите хора. В редовната форма на обучение студентите са задължени да участват в учебната работа като присъстват на всички часове физически, а в задочната форма на обучение работодателите не са склонни да им осигуряват отпуск, въпреки приетите нормативни документи.

Присъствената форма на обучение в сега прилагания вариант (редовна, задочна, вечерна) в университета има редица предимства, като например възможността за личен контакт между преподавател и студент, както и за участие

в дискусии и групови дейности, посещение на библиотеки и други. Въпреки това, тя има и сериозни проблеми, които стават особено значими в днешно време:

- изисква се от студентите да посещават на занятия по график, което може да бъде проблем за хора с работа или други ангажименти.
- по-скъпа е от онлайн обучението, тъй като включва разходи за транспорт, настаняване и храна.
- може да бъде дискриминационна спрямо хора с увреждания или с ограничен достъп до транспорт и други подобни.

Разбира се, не всички студенти изпитват тези проблеми. Въпреки това, те трябва да се вземат предвид, тъй като могат сериозно да повлияят на достъпа до висше образование и на успеха на студентите.

ПРОУЧВАНЕ МНЕНИЕТО НА СТУДЕНТИТЕ ОТ ПЕДАГОГИЧЕСКИТЕ СПЕЦИАЛНОСТИ НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

През периода 1.02.2024–30.03.2024 г. е проведено анкетно проучване, за изследване мнението и нагласите на 276 студенти (бакалаври и магистри) от Факултета по науки за образованието и изкуствата и Факултета по педагогика на Софийски университет “Св. Климент Охридски”.

Анкетата е анонимна и е осъществена онлайн чрез Google Forms.

Тя се базира на следните въпроси:

1. В каква образователна и квалификационна степен (ОКС) учите?
2. В каква форма на обучение учите?
3. Работите ли заедно със следването в университета?
4. Какви предимства намирате в редовната форма на обучение?
5. Какви недостатъци намирате в редовната форма на обучение?
6. Какви предимства намирате в задочната форма на обучение?
7. Какви недостатъци намирате в задочната форма на обучение?
8. Смятате ли, че една смесена форма с подходящо съчетаване на присъствени и онлайн учебни дейности е вариантът, който да отговори на предизвикателствата на новото време?

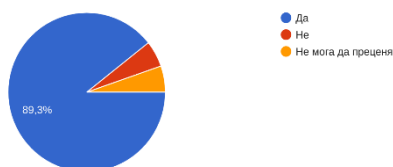
Анкетата е попълнена от 75 студенти бакалаври и 201 студенти магистри. От бакалаврите 33 са в редовна форма на обучение, а 42 – в задочна. При магистрите 25 са редовна, а 176 са задочна форма на обучение. При бакалаврите работят едновременно със следването 81%, а при магистрите – 88%.

Основните предимства при двете степени, както и в двете форми на обучение има ясно разграничени мнения относно предимствата и недостатъците.

При студентите бакалаври от редовната форма на обучение главните предимства са срещите на живо с висококвалифицирани преподаватели (40%), както и възможността за активни социални контакти (33%), а като основен недостатък се посочва, че цялото време през деня е ангажирано в учебни часове по график (79%). При задочната форма на обучение в бакалавърска степен основните предимства се свързват с възможността за работа и учене едновременно (57%) и учене със собствено темпо (22%), а недостатъците – че работодателят не е склонен да осигурява отпуск за лекции и изпити (42%) и трудности при подготовка на учебните задачи (21%).

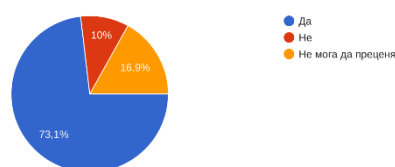
При студентите магистри картината изглежда по подобен начин – за редовната форма отново най-много предимства има контактът с висококвалифицирани преподаватели (36%), както и възможността за активни социални контакти (35%), а като основен недостатък се посочва трудното съчетаване на работата и обучението – 79%. Като водещи предимства при задочната форма на обучение са посочени отново възможността за работа и учене едновременно (61%) и учене със собствено темпо (26%), а недостатъците - че работодателят не е склонен да осигурява отпуск за лекции и изпити (42%) и липса на време за посещаване на специализирани библиотеки и ресурси.

Смятате ли, че една смесена форма с подходящо съчетаване на присъствени и онлайн учебни дейности е вариантът, който да отговори на предизвикателствата на новото време?
75 отговора

Фиг. 1. Заключение мнение на бакалаврите

Смятате ли, че една смесена форма с подходящо съчетаване на присъствени и онлайн учебни дейности е вариантът, който да отговори на предизвикателствата на новото време?
201 отговора

Фиг. 2. Заключение мнение на магистрите

На основния въпрос от анкетата „Смятате ли, че една смесена форма с подходящо съчетаване на присъствени и онлайн учебни дейности е вариантът, който да отговори на предизвикателствата на новото време?“ бакалаврите дават убедителните 89,3% съгласие (Фиг. 1), а магистрите – 73,1% (Фиг. 2). Тези данни, за мащаба на проведеното изследване, много категорично говорят в полза на смесеното обучение, като една съвременна и съобразена с новите реалности форма на обучение.

ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ОБРАЗОВАНИЕТО - ОСНОВА ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА СМЕСЕНА ФОРМА НА ОБУЧЕНИЕ ВЪВ ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ

В своя публикация Н. Колева (2016) посочва, че „проучените теоретични източници дават различни дефиниции за понятието за „смесено обучение“. Някои го определят като форма, за други е метод, при трети – модел. Пак там е споменато становището на П. Радев (2014), който определя електронното, мобилното и хибридно обучение като технологии на обучение.

В съвременното висше образование смесеното обучение се използва все по-широко, но повече като подход, а не като регламентирана форма на обучение. То предлага редица предимства както за студентите, така и за преподавателите.

В съвременната образователна среда е немислимо да се работи без дигитализация на учебния процес, особено във висшето образование.

Основните характеристики на дигитализацията най-често се представят като:

- осигуряване на инфраструктура и свързаност
- разработване на образователни ресурси и съдържание
- организиране на професионално развитие на учители и преподаватели

- обучение на учители в използването на технологии и иновативни методи
- използване на данни и анализ и анализ на резултатите
- уточняване и прилагане на етични и правни аспекти

За студентите се осигурява гъвкавост – могат да избират кога и къде да учат, съобразно своите индивидуални нужди и предпочитания; индивидуализация – позволява им да се съсредоточат върху областите, в които се нуждаят от повече съдействие, да учат със собствено темпо; самостоятелност - да развиват умения за самостоятелно учене, които са важни за техния професионален успех. А за преподавателите това е повишена ефективност, подобрена обратна връзка, по-ангажиращи и по-интересни за студентите учебни дейности.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Като основен извод от направеното проучване на мнението и нагласите на студентите бакалаври и магистри от педагогическите специалности в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ може да се направи общата констатация, че реалностите на времето, в което живеем, изисква адаптиране на законодателството към съвременните условия със смесени форми за преподаване и учене. Налага се преосмисляне на съществуващите в законовата уредба форми на обучение във висшето образование в по-гъвкави и адаптивни варианти. В същото време, без дигитална трансформация на образованието това не е осъществимо в пълна степен.

Може би най-приложимо – от гледна точка на консерватизма в нашата образователна система – ще е регламентирането на смесената форма заедно с всички останали форми на обучение, като се направи промяна в Закона за висшето образование и се проследят резултатите от промяната в едно голямо национално изследване.

ЛИТЕРАТУРА

1. Закон за висшето образование. Министерство на образованието и науката. (2024). Retrieved 19 April 2024, from <https://www.mon.bg/regulation/zakon-za-vissheto-obrazovanie/>
2. Колева, Н. (2016). Смесеното обучение като съвременна форма на университетското образование. Retrieved March 18, 2024, from <https://shu.bg/wp-content/uploads/file-manager-advanced/users/faculties/pf/izdaniya/seminari/2016/35-n-koleva.pdf>
3. Радев, П. (2014). Обща дидактика. УИ „П. Хилендарски“, Пловдив.